

جهانی سازی و راهبردهای آن با تاکید بر آموزش

مرجانه ابراهیم زاده عبس آباد

چکیده:

آموزش یک حق انسانی است و برای دستیابی به بسیاری دیگر از نتایج توسعه پایدار نقش اساسی دارد. بویژه آموزش عالی با کیفیت به جوانان دانش و مهارت های لازم برای رویارویی با چالش های زندگی روزمره و استفاده از فرصت های اقتصادی و یادگیری مادام العمر را می دهد. همچنین یک محرک کلیدی برای کاهش فقر، تقویت رشد اقتصادی، دستیابی به برابری جنسیتی و توسعه اجتماعی است و اکنون در عصر حاضر جهانی شدن تغییرات جدید فرصت ها و چالش های جدیدی را در آموزش عالی ایجاد کرده است. پدیده جهانی شدن یکی از موضوعات بحث برانگیز جهان است. شاید هیچ پدیده دیگری در آغاز هزاره سوم تا این حد مورد توجه علما، سیاستمداران، اقتصاددانان و متولیان فرهنگی قرار نگرفته باشد. این پدیده نقش تعیین کننده ای در تصمیم گیری های مدیریتی و فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی انسان ها دارد، مرزهای جغرافیایی را کاهش می دهد، علایق مردم و کشورها را بیش از پیش در هم می آمیزد و علاوه بر کالاها و خدمات، اندیشه ها و دانش های انسانی مبادله می شود. لذا ردیابی چالش های پیش روی آموزش می تواند گام بسیار مهمی برای دستیابی به تحولات جدید مرتبط با جهانی شدن باشد. این مقاله در تلاش است تا به این گفتمان کمک کند. در یک زمینه مفهومی، این تحقیق در حال بررسی لایه های مختلف جهانی سازی و معادل سازی آنها با پاسخ های کلی به جهانی شدن در بستر برنامه ریزی استراتژیک نهادی ساخته شده توسط مراکز آموزشی به ویژه حوزه مدیریت و تصمیم گیری است.

کلیدواژه: بین المللی شدن، جهانی شدن، آموزش

مرجانه ابراهیم زاده عبس آباد، دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، مؤسسه آموزشی عالی فردوس، مشهد، ایران

مقدمه

مؤسسات آموزش عالی در سرتاسر جهان با تطبیق با نیازهای اقتصاد جهانی و مبتنی بر دانش، تغییرات عملکردی و ساختاری قابل توجهی را تجربه می‌کنند. یک درخواست فوری برای آنها وجود دارد که به یک استراتژی جهانی سازی به خوبی تعریف شده و تعبیه شده مجهز شوند تا از ابزارهای برنامه ریزی مفید و ساده برای استفاده مؤثر از منابع جهانی استفاده کنند و ارائه دهند (تایت^۱، ۲۰۲۱).

در کشورهای در حال توسعه سطوح پایین سرمایه گذاری در تحقیق و رشد، نرخ پایین ثبت نام در آموزش عالی و در نتیجه عرضه محدود نیروی کار ماهر، و سیاست ها و محیط های نظارتی ناکافی یا ناپایدار که قادر به ارتقای پیشرفت نیستند، همگی در وضعیت بد سطح دانش نقش دارند، در واقع فقدان تخصص، علم و فناوری لازم از مشکلات عمده کشورهای در حال توسعه است. درصد بالایی از مردم به آموزش دسترسی ندارند، در حالی که تخصص و مهارت اولین گام برای توسعه یک جامعه است، دولت موظف است برای توسعه نظام آموزشی به ویژه آموزش عالی برنامه ریزی کند و در نتیجه دانش و مهارت های فنی و حرفه ای را توسعه دهد (نگوین و تران^۲، ۲۰۱۸).

اما در دنیای امروز مردم با مشکلات زیادی مواجه هستند که ریشه در مسائل ملی دارد اما در سطح بین المللی قابل حل است، با این حال، این مشکلات جهانی هستند و تأثیرات بین المللی خاص خود را دارند. در سالهای اخیر جهانی شدن دانشگاه ها به عنوان یکی از موضوعات مورد بحث در بخش آموزش اهمیت زیادی پیدا کرده است. کارشناسان نظام آموزش و پرورش به ویژه آموزش عالی معتقدند که این یک پارادایم جدید و ناگزیر در برنامه درسی دانشگاه هاست. تعهد و دانش راه های سازنده ای برای رفع یا کاهش این مشکلات است. بنابراین به کمک دانش و اطلاعات می توان به شناخت همه جانبه ای از موقعیت های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی ملت ها دست یافت. بنابراین برای مقابله با مشکلاتی مانند: درگیری های بین المللی، فقر، مخاطرات زیست محیطی، افزایش جمعیت و غیره، این همکاری ها ضروری خواهد بود (زومتا^۳ و همکاران، ۲۰۲۱).

اکنون آینده کشورها و مردم آنها به یکدیگر بستگی دارد. نهادها باید سعی کنند فرصت های لازم را برای تقویت ایجاد کنند و توسعه دهند توانایی های فردی، مهارت های زندگی و فرهنگ بومی. اما لازم است انسان برای افزایش توانایی های خود در همه زمینه ها منسجم بیندیشد. این امر به دلایل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بسیار حائز اهمیت است. با توجه به ارتباطات بین فرهنگی، همکاری بین المللی و جهانی دانشگاه ها و دانش پژوهان برای ارتقای آگاهی عنصری مؤثر است، آموزش مهارت های زندگی در سطوح ملی، منطقه ای و بین المللی و ارتقای کیفیت زندگی در عصر مدرن ضروری است و ملت ها را به سمت بهبود کیفیت زندگی خود سوق خواهد داد و درک عمیقی از سایر فرهنگ ها و تمدن ها برای آنها فراهم می کند. دانشگاه ها در اقتصاد به هم پیوسته امروزی نقش متفاوتی دارند و با توجه به کشورها به سمت یکپارچگی بیشتر در حوزه های سیاسی و جغرافیایی پیش می روند و این نقش دانشگاه ها را به سمت جهانی شدن سوق می دهد. در این زمینه، دانشگاه ها در توسعه دانش بین

^۱ Tight^۲ Nguyen & Tran^۳ Zumeta

فرهنگی، ارزش های فرهنگی، مهارت های پژوهشی، تفکر علمی و توسعه فرآیند یادگیری و تدریس فراتر از مرزها نقش ایفا می کنند (بدنلیر ۴ و همکاران، ۲۰۱۸).

در جوامع مبتنی بر دانش جهانی که فناوری اطلاعات و ارتباطات بسیار مهم است، بین المللی شدن آموزش عالی مورد تاکید قرار گرفته است. دانشگاه های سراسر جهان آگاه هستند که در محیطی که به تدریج به سمت بین المللی شدن و جهانی شدن پیش می رود، به طور موثر عمل خواهند کرد. امروزه دانشگاه ها محرک اصلی ارتباطات بین المللی مبتنی بر مالکیت معنوی و تولید دانش هستند. به موازات روند جهانی شدن و ظهور اقتصاد دانش بنیان، جهانی شدن آموزش عالی به یک روند اصلی و نیروی سازنده در بازار جهانی تبدیل شده است. بنابراین، برای توسعه جوامع بین المللی، یک مدل عملی برای بین المللی کردن آموزش عالی برای تسهیل طراحی سیاست های جدید برای دانشگاه ها و بهبود شیوه های موجود مورد نیاز است. (ابراهیم آبادی و همکاران، ۱۳۹۹).

در جهانی که به سرعت در حال جهانی شدن است، که در آن نقش مرکزی دانشگاه ها در اقتصاد دانش و جامعه مدنی قوی تر و گسترده تر از همیشه بیان می شود، ما درک روشنی از آنچه برای جهانی شدن دانشگاه لازم است یا دانشگاه جهانی به چه معناست نداریم. این مقاله در تلاش است تا به این گفتمان کمک کند. در یک زمینه مفهومی، این تحقیق در حال بررسی لایه های مختلف جهانی سازی و معادل سازی آنها با پاسخ های کلی به جهانی شدن در بستر برنامه ریزی استراتژیک نهادی ساخته شده توسط دانشگاه های ایران و پاسخ به سوالات ذیل است.

اهمیت جهانی شدن نظام آموزش عالی چیست و چه کسانی از آن سود می برند؟
اهداف جهانی شدن آموزش عالی چیست و چگونه میتوان بدان ها دست یافت؟

جهانی شدن و آموزش

تغییراتی که در چند سال اخیر در سطح جهانی در آموزش عالی رخ داده است را می توان انقلاب نامید. جهانی شدن و بین المللی شدن امروزه محرک های اصلی تغییر در سیستم های آموزش عالی در سطح جهانی هستند. متیوز و سیدو (۲۰۰۵)، استدلال می کنند که آموزش بین المللی تجلی مستقیم جهانی شدن است و مطالعه خود را فقط بر محرک های اقتصادی آن متمرکز می کنند، تفسیری که فاقد پاسخ مستقیم است نسبت به جهانی شدن در حالی که استراتژی های ملی و بین المللی برای بازسازی روش ها و ابزارهای موجود مدیریت آموزش عالی باید توسعه یابد، تغییر شدید مسئولیت ها و منابع در نتیجه باید به سمت یک مدل مشترک آموزش عالی تغییر کند (روزیده و روزیدی، ۲۰۲۰).

راهبردهای جهانی شدن و آموزش

^۴ Bedenlier

^۵ Rosyidah & Rosyidi

جهانی شدن آموزشی به معنای فرصت های آموزشی گسترده تر برای شهروندان است. آموزش عالی در جامعه دانش تحت اقتصاد جهانی شده جایگاهی کلیدی داشته است. تحولات سریعی را در فناوری به ارمغان می آورد و ارتباطات پیش بینی تغییرات در سیستم آموزش عالی در سراسر جهان است (کراسیون، ۲۰۱۸، ۶).

مجموعه وسیعی از مطالعات در رابطه با جنبه های مختلف توسعه آموزش عالی در زمینه جهانی شدن اقتصادهای ملی و یکپارچگی جوامع وجود دارد. اگرچه همه این مطالعات بر موضوعات مختلف متمرکز شده اند و نتایج آنها از کشوری به کشور دیگر متفاوت است، با این حال همه آنها را می توان در طرح زیر قرار داد: آنها یا (۱) ماهیت جهانی شدن و ادغام در حوزه آموزش عالی را بررسی می کنند یا بالعکس. یعنی نقش آموزش عالی در ارتقای جهانی شدن اقتصادهای ملی و یکپارچگی جوامع. یا (۲) ویژگی ها و چالش های تحمیل شده توسط ادغام دانشگاه های ملی در سیستم جهانی آموزش عالی را تجزیه و تحلیل کند. یا (۳) اقدامات انجام شده و سیاست های انجام شده توسط دولت های ملی و مدیریت دانشگاه های محلی برای آماده سازی و تنظیم آموزش عالی ملی برای ادغام آن با سیستم آموزش عالی جهانی (شریپوف، ۲۰۲۰، ۷).

مطالعاتی که بر ماهیت جهانی شدن و ادغام در زمینه آموزش عالی تمرکز دارند، اغلب سعی در شناسایی و تحلیل رابطه بین این سه عنصر دارند. به طور خاص، آنها آموزش عالی را در چارچوب جهانی شدن و یکپارچگی به عنوان زیر در نظر می گیرند: (۱) به عنوان سیستمی از دانشگاه ها و مؤسسات تحقیق و توسعه وابسته به عملکرد، یا دانشگاه ها و مؤسسات کشورهای مختلف که با تعاملات مکرر متفاوتی به هم مرتبط هستند، به عنوان مثال. تبادل دانشجو، همکاری تحقیق و توسعه و غیره، در سراسر مرزهای ملی؛ یا (۲) به عنوان گروه هایی از دانشگاه ها و مؤسسات ملی که ارزش ها و باورهایی را به اشتراک می گذارند که از مرزهای سیستمی ملی فراتر می روند. در مورد جهانی شدن آموزش عالی ملی از اقتصادهای بازار نوظهور، چنین مطالعاتی تمایلات کلی جهانی را که در بالا توضیح داده شد تایید می کند و نقش سازمان های بین المللی مانند OECD و یونسکو را در تغییر سیستم های آموزش عالی محلی مطابق با استانداردها و بهترین شیوه های پذیرفته شده جهانی تحلیل می کند. مطالعات دیگری که بر نقش حیاتی آموزش عالی برای به حداکثر رساندن منافع اقتصادهای ملی و یکپارچگی جوامع تمرکز دارند، بیان می کنند که همکاری بین دانشگاه ها و مؤسسات تحقیق و توسعه، ثروت جوامع را افزایش می دهد و همکاری بین المللی بین کشورها را ارتقا می دهد (جعفری و بامینی، ۱۳۹۹).

مطالعات تجزیه و تحلیل ویژگی ها و چالش های تحمیل شده توسط ادغام دانشگاه های ملی در سیستم جهانی آموزش عالی با ویژگی هایی مانند ترتیبات مشارکتی فرامرزی، کسب دانش و زبان، پذیرش برنامه درسی با محتوای بین المللی و غیره و مرتبط با آنها با چالش هایی مانند ساخت و ساز. ارتقای اقتصاد دانش و فناوری، ایجاد آموزش مادام العمر، چالش های حاکمیت و تامین مالی دانشگاه ها مطابق با استراتژی لیسبون و غیره (دی ویت، ۲۰۱۹، ۸).

در نهایت، مطالعات با تمرکز بر اقدامات انجام شده و سیاست های انجام شده توسط دولت های ملی و مدیریت دانشگاه های محلی، عمدتاً بر مسائل سازمانی متمرکز شده اند، یعنی تناسب چشم انداز موجود آموزش عالی ملی را برای مقابله با چالش های تحمیل شده توسط یکپارچگی تحلیل می کنند و تلاش می کنند. برای یافتن میزان صحیح خودمختاری موسسات آموزش عالی ملی تحت بین

^۱ Crăciun^۲ Sharipov^۳ De Wit

المللی شدن و جهانی شدن. علاوه بر مسائل آموزشی، جنبه های سیاسی و اقتصادی نیز در فرآیند جهانی شدن و منطقه ای شدن آموزش عالی دخیل است (ملکی نیا و همکاران، ۱۳۹۷).

دولت ها و دانشگاه ها سیاست ها و برنامه های متنوعی را برای پاسخ به جهانی شدن اجرا می کنند. اینها معمولاً شامل فرستادن دانشجویان برای تحصیل در خارج از کشور، راه اندازی یک پردیس شعبه در خارج از کشور، یا مشارکت در نوعی مشارکت بین نهادی است. سیستم ها، سیاست ها و مؤسسات آموزش عالی با جهانی شدن، که «گسترش، تعمیق و سرعت بخشیدن به هم پیوستگی جهانی» است، دگرگون می شوند. اصلاحات و ابزارهای مختلف آموزش عالی در حال رشد و توسعه هستند، بنابراین دگرگونی آموزش عالی می تواند با تأثیر جهانی شدن با تأثیر مستقیم بر انگیزه های آموزشی و تصمیمات مدیریت استراتژیک سازمانی آن ها همراه باشد. نهادها با توجه به محدودیت های منابع و مأموریت های سازمانی مختلف، همه دانشگاه ها برای دستیابی به شایستگی جهانی تلاش نمی کنند. اما حداقل باید برای دستیابی به درک جهانی تلاش کنند همانطور که بردلی کوک در بررسی خود در مورد روندهای آموزش ذکر کرد، موضوع جهانی شدن در مطالعات آموزش تطبیقی بیشتر مورد استفاده قرار می گیرد. موضوعی که به اندازه کافی در ادبیات توضیح داده نشده است. این شکاف جزئی بوده است (پراکتور و رامبلی، ۲۰۱۸، ۹).

جهانی شدن فرآیندی است که از آغاز تاریخ بشر وجود داشته است، با مدرنیزاسیون و توسعه سرمایه داری معاصر است و تأثیرات آن همزمان در حال افزایش است، اما اخیراً شتاب ناگهانی ایجاد می کند. جهانی شدن فرآیندی است اخیراً همراه با سایر فرآیندهای اجتماعی مانند پسا صنعتی شدن و پسا مدرنیسم یا ساختار شکنی سرمایه داری. در مورد تعریف دقیق جهانی شدن یا تأثیر آن بر زندگی و رفتار ما بین دانشمندان اتفاق نظر نظری وجود ندارد. برخی از دانشمندان کوشیده اند جهانی شدن را به عنوان یک مفهوم اقتصادی تعریف کنند، در حالی که گروه های دیگر این مفهوم را در چارچوب تمامی تحولات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و زیست محیطی اخیر توضیح می دهند در حالی که اصطلاحاتی مانند جهانی شدن، جهانی شدن از حدود سال ۱۹۶۰ رایج شده است، کوباو و کرافورد (۲۰۰۱) مفهوم جهانی شدن باستان را به هزاره قبل از تاریخ بشر ارجاع می دهند و در این زمینه می نویسند: «جهانی شدن باستان به اندازه تمدن بشری است»

تقریباً ۲۰۰۰ سال پیش مارکوس اورلیوس نوشت: "من مارکوس اورلیوس هستم، یک شهروند رومی، اما به عنوان یک مرد، یک شهروند جهانی هستم." کوفی عنان معتقد است که در عصر کنونی و آغاز قرن بیست و یکم و جهانی شدن، اعمال مردم به طور مداوم و اغلب ناخواسته بر زندگی افرادی که دور از آنها زندگی می کنند تأثیر می گذارد. جهانی شدن فرصت های بزرگی را ایجاد می کند، اگرچه در حال حاضر مزایای آن بسیار نابرابر توزیع شده است، اما همه مردم هزینه های آن را پرداخت می کنند. بنابراین، امروز چالش اصلی ما این است که کاری انجام دهیم که جهانی شدن به یک نیروی مثبت برای همه مردم در سراسر جهان تبدیل شود، نه اینکه زندگی آنها را بدبخت کند. چالش گسترده تری در جهانی شدن جهانی به منظور ایجاد آینده ای مشترک بر اساس انسانیت مشترک با همه گونه ها مورد نیاز است (نایدو، ۲۰۱۸، ۱۰).

گیدنز جهانی شدن را تشدید روابط اجتماعی در سرتاسر جهان تعریف می کند که مکان های دور را به یکدیگر پیوند می دهد به گونه ای که رویدادها در هر مکان از رویدادهایی سرچشمه می گیرند که کیلومترها دورتر اتفاق می افتند. بنابراین، جهانی شدن فرآیندی اجتماعی است که در آن محدودیت های جغرافیایی که بر روابط اجتماعی و فرهنگی سایه افکنده است، از بین رفته و

^۹ Proctor & Rumbley

^{۱۰} Naidoo

مردم به طور فزاینده ای نسبت به کاهش این محدودیت ها آگاه می شوند. بی تردید در پی گسترش پیوندها و وابستگی های متقابل، جهان به یک نظام اجتماعی منحصربه فرد تبدیل می شود و وارد دوره ای از تغییرات سریع در نظام اقتصادی خود می شود که با دو ویژگی مشخص می توان آن را توصیف کرد:

۱. تغییر در الگوهای تولید و کسب و کار

۲. شتاب در تولید علم و نوآوری در فناوری

در این راستا موانع بین المللی در تجارت و مبادلات بین المللی، کشورها را بیش از پیش به یکدیگر وابسته کرده است، به طوری که این کشورها مجبور به تطبیق با شوک ها و کاربردهای اقتصادی در نقاط مختلف جهان شده اند [۲۲]. علاوه بر این، تولیدکنندگان کالا و خدمات تجاری در حال حاضر در بازار جهانی فعال هستند، جایی که رقابت از مرزهای ملی فراتر رفته است. توانایی تولیدکنندگان برای رویارویی با رقابت بین المللی، کلید بهبود رفاه ملی در یک اقتصاد جهانی و سریع در حال تغییر است. علاوه بر این، تغییرات سریع در فناوری ها و مواجهه اقتصاد دنیا با رقابت فوق، روش های تولید را تحت تأثیر قرار داده است. در نتیجه این رقابت ها، کشورهای صنعتی منجر به تولید با فناوری های برتر شده و به جای فروش کالا، به فروش دانش نظری تمایل پیدا کرده اند. جهانی شدن آموزش عالی به این معنی است که کالج ها و دانشگاه ها برای کمک به شکل گیری "جامعه دانش محور" در سراسر جهان و ترویج مبادلات علمی با یکدیگر همکاری می کنند. فرامیزی آموزش عالی تأثیر بسیار عمیقی بر زندگی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی امروز دارد به طوری که شرکت ها با فرآیند جهانی شدن همراه شده اند (دی ویت، ۲۰۱۹).

فرامیزی نظام آموزشی پدیده جدیدی نیست به طوری که مهاجرت مردم برای کسب دانش مربوط به قرون وسطی است، اما از سال ۱۹۸۰ مورد استقبال جوامع بین المللی قرار گرفته است. اما در طول سه دهه گذشته کلیه فعالیت های بین المللی و مشترک کشورها را در بر می گیرد که در جهت یک چارچوب مشترک علمی مانند: همکاری در امر تدریس، تحقیق و پروژه، انتقال دانشجو و محقق از جمله همکاری مؤلفه های بین المللی (ICC) در برنامه درسی. پذیرش دانشجوی خارجی، ایجاد شعبه در کشورهای خارجی (محمدوف ۱۱ و همکاران، ۲۰۲۰).

بسیاری از دانشمندان در نقاط مختلف جهان تلاش کرده اند تا جهانی شدن آموزش عالی را مفهوم سازی کنند. در میان این دانشمندان، نایت (۲۰۰۷) سهم نظری قابل توجهی در این زمینه دارد. نایت بین المللی شدن را فرآیندی یکپارچه (نه همگن سازی) ابعاد بین فرهنگی و بین المللی آموزش عالی در راستای ایجاد دانشگاه های پویا می داند. مفهوم بین المللی شدن به این واقعیت اشاره دارد که بین المللی شدن یک تلاش مستمر و یک ویژگی تکاملی رو به رشد است. جهانی شدن دانشگاه ها متأثر از عوامل درون سازمانی و برون سازمانی است. این عوامل عبارتند از ورودی ها، فرآیندها و خروجی ها آموزش عالی مانند: پذیرش دانشجویان خارجی، برنامه درسی بین المللی، مسئولیت مدیریت عالی، آموزش و تحصیلات بین المللی، زبان خارجی، ترفیعات سرمایه گذاری، بازرگانی و مشارکت اساتید در تدریس و تحقیق و غیره با مقایسه سه مفهوم بین المللی، بین فرهنگی و جهانی، باید درک کرد که این مفاهیم یکدیگر را کامل می کنند و همه با هم مفهوم بین المللی را گسترده تر و عمیق تر توصیف می کنند. مفهوم بین المللی سازی به تنوع فرهنگ ها در کشورها، جوامع و نهادها اشاره دارد، بنابراین مفهوم بین فرهنگی این جنبه را در بر می گیرد و در نهایت مفهوم جهانی سازی به گستره وسیعی از جهان اطلاق می شود (هلستاین ۱۲ و همکاران، ۲۰۱۸).

^{۱۱} Mukhamedov

^{۱۲} Holstein

۲۹ و ۳۰ اردیبهشت ماه ۱۴۰۱. مؤسسه آموزش عالی فردوس استرومکوئیست (۲۰۰۷) با ترکیب دو مفهوم جهانی شدن و بین المللی شدن، آن را چالشی برای دانشگاه ها برای ورود به عرصه رقابت های جهانی می داند و معتقد است که در سطوح دانشگاهی، جهانی شدن توسط نظریه پردازان دانشگاهی به عنوان بین المللی شدن تعبیر می شود که نه تنها بر برنامه های دانشگاهی تأثیر می گذارد. اعضای هیئت علمی و دانشجویان، بلکه باعث تغییرات ساختاری می شود. جونز (۲۰۰۰) بر این باور است که بین المللی شدن یک حس مشترک از همکاری و منافع بین المللی است که شامل ترویج صلح جهانی است (خادملو و همکاران، ۱۳۹۸).

دیم (۲۰۰۱) نیز معتقد است که جهانی شدن همکاری ایده ها و دانش در سراسر جهان و راهی برای انجام یک کار مشابه در کشورهای مختلف است.

در این میان، آموزش مختلط نوعی سرمایه گذاری برای آینده روابط دیپلماتیک بین ملت ها محسوب می شود. از آنجایی که نخبگان سیاسی اغلب از بین دانشگاهیان انتخاب می شوند، گسترش بورسیه های بین المللی و پذیرش دانشجوی خارجی به نوعی معرفی فرهنگ و جامعه خودمان به رهبران سیاسی و مدیران ارشد آینده کشورهای جهان تلقی می شود. روابط دانشگاهی همچنین می تواند روابط سیاسی و اقتصادی بین دولت ها را تقویت کند. به ویژه در شرایطی که روابط رسمی سیاسی و اقتصادی از استحکام کافی برخوردار نیست، روابط دانشگاهی راهی برای حفظ روابط و خصومت های معتدل است. « کمیته مشورتی دیپلماسی عمومی » ایالت آمریکا در گزارش های خود درباره « سیاست عمومی برای قرن بیست و یکم » که در سال ۱۹۹۵ منتشر شد، می نویسد: تبادلات علمی و آموزشی تأثیرات متعدد مستقیمی بر دیپلماسی دارد. از این رو با ارزش ترین ابزار سیاست خارجی دولت آمریکا هستند (نگوین و تران، ۲۰۱۸).

شاید جنبه آموزشی و آکادمیک جهانی شدن آموزش عالی نیازی به صحبت نباشد، زیرا آموزش و پرورش همواره به سوی جهانی شدن گرایش دارد و روابط علمی و معرفتی بین ملت ها و فرهنگ ها شناخته شده است. استراتژی های بین المللی سازی منجر به شکل گیری تفکر جهانی، آگاهی بیشتر از دانش انباشته شده بشر در سراسر جهان، رشد همکاری های دانشگاهی و تبادل تجربیات آموزشی و پژوهشی می شود. مفهوم بین المللی سازی می تواند تحقیقاتی را توسعه دهد که امکان اجرای آنها در سطوح محلی یا ملی وجود ندارد. به طور کلی، بین المللی شدن رقابت های دانشگاهی را تشدید می کند و استانداردهای کیفیت آموزشی را ارتقا می دهد (بابنکو ۱۳ و همکاران، ۲۰۱۹).

از نظر اقتصادی می توان ادعا کرد که بین المللی شدن آموزش عالی می تواند اقتصاد ملی کشورها را نجات دهد زیرا اولاً سرعت پیشرفت های علمی کشورها را افزایش می دهد ثانیاً باعث ایجاد تجربیات و پیوندهای اقتصادی زیادی می شود و ثالثاً صنعت تجارت و علم گسترش می یابد. به عنوان یک منبع اقتصادی (کراسیون، ۲۰۱۸).

از نظر فرهنگی، مهم ترین کارکرد بین المللی شدن آموزش عالی، گسترش ارزش ها، اصول و مفاهیم فرهنگ ملی کشورها به عرصه بین المللی است. فدریکو شهردار، رئیس سابق یونسکو در سال ۱۹۸۹، تأکید می کند آن دانشگاه نهادی است که ارتباط قوی بین فرهنگ ها و ملت ها را به هم پیوند می دهد. بررسی نایت در مورد کشورهای آسیایی و اقیانوسیه نشان می دهد که تبادل دانشگاهی ابزاری برای معرفی زبان و فرهنگ ملی این کشورها در عرصه بین المللی است و این کشورها با گسترش آموزش عالی خود به عرصه جهانی وابستگی خود را به آمریکا و چندین کشور غربی کاهش داده اند (تایت، ۲۰۲۱).

همچنین تحقیقات نشان می دهد که رهبران سیاسی که تجربه تحصیل در کشورهای خارجی را دارند، وابستگی های ملی و فرهنگی قوی دارند و حس میهن پرستی در آنها در نتیجه تحصیل در خارج تقویت می شود. بین المللی سازی آموزش عالی می تواند فرصت هایی را برای پاسخگویی به بحران بودجه در مؤسسات آموزش عالی به منظور کسب درآمدهای اضافی حاصل از هزینه های

دانشجویان خارجی، کمک هزینه‌های تحقیقاتی و منابع جدید درآمد ناشی از آموزش الکترونیکی یا ارائه خدمات مشاوره تخصصی فراهم کند (زومتا و همکاران، ۲۰۲۱).

بین‌المللی شدن آموزش عالی نه تنها می‌تواند روابط بین‌المللی را شکل دهد بلکه مستقیماً آینده مالی را برای کشورها فراهم می‌کند. از نظر اقتصادی، بین‌المللی شدن آموزش عالی می‌تواند رقابت‌پذیری کشورها را تقویت کند. عامل اقتصادی مشوق اصلی بین‌المللی شدن آموزش عالی است. آموزش عالی جوامع را به سمت افزایش رقابت‌پذیری خود در جامعه جهانی سوق می‌دهد. سرمایه‌گذاری، توسعه دانش و تکنیک پژوهش محور می‌تواند به طور مؤثر برای حفظ و ارتقای مزیت رقابتی کشور به کار گرفته شود، در حالی که این راهبردها در حوزه آموزش عالی هستند. می‌تواند درآمد مالی کشور و موسسات آموزشی را افزایش دهد. تعداد دانشجویان خارجی، تجارت، واردات و صادرات خدمات آموزشی از ویژگی‌های بین‌المللی شدن آموزش عالی محسوب می‌شود. بر اساس گزارش موسسات آموزشی بین‌المللی، از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۷، تعداد دانشجویان خارجی که در آمریکا تحصیل کرده‌اند به ۹۹۶/۵۸۲ رسیده است. شهریه‌های پرداختی و هزینه‌های زندگی آنها درآمد مالی آمریکا را تا ۱۲ میلیون دلار افزایش داده است، به همین دلیل پنجمین درآمد بزرگ صادراتی به آمریکا اختصاص دارد (بدنلیر و همکاران، ۲۰۱۸).

آموزش عالی در استرالیا نیز بزرگترین صادرکننده خدمات است که در سال ۲۰۰۶ شهریه پرداختی توسط دانشجویان بین‌المللی درآمد مالی استرالیا را تا ۷۸۰ میلیون دلار افزایش داده است و پس از صادرات پشم، آموزش عالی صنعت عمده این کشور است. علاوه بر این، بین‌المللی شدن آموزش عالی، صلح و توسعه جهانی را برای درک ملت‌ها از یکدیگر فراهم می‌کند و ارتباطات فرهنگی، شالوده این درک را ایجاد می‌کند. مؤسسات آموزش عالی به عنوان مرکز تولید، انتقال و بازنگری فرهنگی و همچنین مرکز ترویج فرهنگ بین‌المللی معرفی می‌شوند. بین‌المللی شدن آموزش عالی را می‌توان یک سیاست دیپلماتیک دانست، در واقع همکاری بین‌المللی آموزش عالی نوعی سرمایه‌گذاری در سیاست خارجی محسوب می‌شود که به ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی کمک می‌کند. ارتباطات فرهنگی، علمی و آموزشی می‌تواند ارتباطات دیپلماتیک را با سایر کشورها حفظ کند. این ارتباطات سهم ویژه‌ای در تامین صلح و امنیت کشورها دارد (هلشتاین و همکاران، ۲۰۱۸).

چالش‌های جهانی شدن در آموزش

در دنیای در حال تغییر امروز، تغییرات جدید فرصت‌ها و چالش‌های جدیدی را در آموزش عالی در قرن بیست و یکم فراهم کرده است. ردیابی چالش‌های پیش روی آموزش عالی می‌تواند گام بسیار مهمی برای دستیابی به پیشرفت‌های جدید در رابطه با ابعاد جهانی آموزش عالی باشد.

"سیستم‌های آموزش عالی در چشم‌انداز جهانی"، نیروهای متضاد جهانی شدن را برجسته می‌کند. در حالی که از یک سو همکاری در شبکه‌ها، سیستم‌ها و مناطق تقویت شده است، واگرایی و قشربندی فزاینده‌ای نیز وجود داشته است. نابرابری در سطح جهانی کاهش یافت، اما در عین حال در میان کشورها و مناطق خاصی افزایش یافت (پراکتور و رامبلی، ۲۰۱۸).

اوتا (۲۰۱۸)، استدلال می‌کند که آموزش عالی به عنوان یک کل در سال‌های اخیر به روی جهان باز شده است. با این حال، واکنش متقابل کنونی علیه جهانی‌شدن در بخش‌هایی از جهان، همراه با تغییر روابط ژئوپلیتیکی، نااطمینانی را برای اقتصاد دانش جهانی در آینده نشان می‌دهد. آموزش عالی با چالش‌های پیش‌بینی نشده‌ای مواجه است که به عنوان مثال با همکاری‌های بین‌المللی و حرکت آزادانه دانشجویان، دانشگاهیان، دانش علمی و ایده‌ها مرتبط است (دی ویت، ۲۰۱۹).

چالش های آموزش عالی از دیدگاه دولت، از نظام آموزشی ناشی شده است. در واقع این مشکلات ریشه در مشکلات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این جوامع دارد. توسعه فرآیندی از تعامل بین افکار، ایده ها و خواسته های جدید با ساختارها و نهادهای قدیمی است که به نوسازی ساختارها و نهادهای می انجامد. بر اساس این تعریف، عوامل محرک در توسعه دانش جدید، ایده ها و افکار جدید هستند. بنابراین، دانشگاه ها به ویژه در جوامع در حال توسعه نقش مهمی در دستیابی به اهداف توسعه ایفا می کنند. از سوی دیگر، انسان به عنوان هدف توسعه و همچنین عامل توسعه محسوب می شود، به این معنی که توسعه باید به سمت ارتقای کیفیت زندگی انسان سوق داده شود. اما چه عاملی می تواند توانایی های انسان را برای رسیدن به توسعه افزایش دهد؟ آن عامل چیزی جز آموزش و به ویژه آموزش عالی نیست، زیرا منجر به تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز برای اداره نهادهای جامعه و همچنین دستیابی به توسعه می شود (روزیده و روزیدی، ۲۰۲۰).

در گزارشی که توسط اتحادیه بین المللی انجمن (IAU) در سال ۱۹۹۸ برگزار شد، چالش های اصلی آموزش عالی در هزاره سوم تحت عناوینی از جمله: تغییر محیط، جهانی شدن یا بین المللی شدن و فناوری اطلاعات، مأموریت ها، مسئولیت پذیری و مسئولیت پذیری، سرمایه گذاری در آموزش عالی و نظارت (میتو همکاران، ۲۰۲۰).

امروزه دانشگاه با توجه به وضعیت علمی، فناوری و اقتصادی بین المللی با چالش های بزرگی مواجه است که آگاهی از این چالش ها می تواند ما را برای دستیابی به توسعه یاری دهد. در اینجا به برخی از چالش های عمده آموزش عالی در ایران به اختصار اشاره می شود:

- عدم هماهنگی برنامه درسی دانشگاه با نیازهای امروزی
- آموزش عالی مطابق با الزامات جامعه گسترش نیافته است
- مهاجرت نیروهای مستعد و پدیده فرار مغزها
- عدم استفاده کافی از فناوری های اطلاعاتی در فرآیندهای آموزشی و یادگیری
- کمبود امکانات مالی و ارتباط مستقیم آن با مشکلات اقتصادی و میزان توسعه کشورها
- عدم اثربخشی دوره های تحصیلی علاوه بر عدم کیفیت دانش ارائه شده در کنار رشد اقتصادی پایین، تعداد زیادی از فارغ التحصیلان را بیکار کرده و کیفیت آموزش عالی را تحت تاثیر قرار داده است.
- کاهش کیفیت آموزش عالی و کاهش رشد اعضای هیأت علمی توانمند در کنار افزایش تعداد دانشجویان.
- انعطاف ناپذیری ساختار آموزش عالی و کمبود نیروی انسانی متخصص
- دانشگاه ها بر اساس معیارها و استانداردهای بین المللی ارزیابی و رتبه بندی نشده اند.
- تعداد زیاد متقاضیان دانشگاه و محدودیت دانشگاه ها برای پذیرش دانشجو
- عدم هماهنگی آموزش عالی با استانداردهای بین المللی (میسینانی^{۱۴} و همکاران، ۲۰۱۸).

استراتژی های جهانی شدن آموزش

- مهارت های بین فرهنگی

در دنیای امروز، آموزش اطلاعات و ارتباطات در دانشگاه‌ها و مؤسسات با رویکرد ترکیبی، بین‌المللی‌سازی و گفت‌وگوی بین‌فرهنگی دنبال می‌شود و فرآیند جهانی‌سازی به تغییر نقش‌ها و مسئولیت‌ها منجر شده است. دانشگاه‌ها باید در اهداف، وظایف و چالش‌های خود تجدید نظر کنند و بپذیرند که بین‌المللی‌سازی با همکاری‌های علمی بین‌المللی در سطوح مختلف آموزشی و پژوهشی از طریق طراحی چشم‌انداز برای دستیابی به اهداف و برنامه‌های علمی امکان‌پذیر است. در غیر این صورت، فرآیند بین‌المللی شدن آموزش عالی با به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات، بحران بی‌تجربگی را به دانشگاه‌ها تحمیل خواهد کرد (دی ویت، ۲۰۱۹). بنابراین، با توجه به نقش آموزش عالی برای دستیابی به اهداف توسعه در کنار موج جهانی شدن و جلوگیری از بحران قابل پیش‌بینی آن، تغییر کارکردهای آموزش عالی ضروری است. از یک سو، بین‌المللی شدن آموزش عالی به یک مفهوم راهبردی تبدیل شده است، به طوری که علاوه بر توسعه نظام آموزشی، بازار قابل توجهی در صادرات و واردات کالا و خدمات به آموزش عالی اختصاص یافته است. مقاومت علمی و فرهنگی در کشورهای در حال توسعه مهم‌ترین عوامل محدود کننده توسعه اقتصادی، همکاری‌های علمی، سرمایه‌گذاری‌ها و همکاری‌های فرهنگی چندجانبه است. در حالی که بین‌المللی شدن آموزش عالی می‌تواند گامی موثر در جهت کاهش مسالمت‌آمیز مشکلات کشورها به منظور استفاده از تجربیات اطلاعاتی در دنیای امروز باشد. در این شرایط دانشگاه‌ها و مؤسسات نیازمند مهارت‌های گفت‌وگو، تفکر خلاق و انتقادی، همکاری و تحمل دیدگاه‌های مخالف هستند (شریپوف، ۲۰۲۰). بر این اساس، پیش‌نیازهای جهانی شدن آموزش عالی را می‌توان به صورت زیر بیان کرد:

۱. با وجود تفاوت در فرهنگ، جغرافیا، سیاست منطقه‌ای باید در نظر گرفت که ما انسان هستیم.
۲. تشویق به آگاهی عمیق و درک فرهنگ‌های دیگر و تأکید بر احترام متقابل
۳. تأکید بر درک مشکلات جهانی در کنار مسائل منطقه‌ای و ملی
۴. مدارا همراه با تاب‌آوری در برابر امور فرهنگی
۵. ضرورت رویکرد سازنده کشورهای در حال توسعه به مشکلات بین‌المللی
۶. بازنگری در برنامه درسی دانشگاهی و ارائه دروس با محتوای دانش جهانی (بدنلیز و همکاران، ۲۰۱۸).

-/اعتباربخشی آموزش

استانداردهای زیادی برای اعتباربخشی مؤسسات آموزش عالی مانند رتبه‌بندی دانشگاه‌ها بر اساس رتبه‌بندی دانشگاه‌های جهان وجود دارد. با این حال، باید بحث شود که آیا تلاش برای اعتباربخشی به آموزش عالی می‌تواند به عنوان راهی برای جذب بیشتر دانشجویان بین‌المللی مورد استفاده قرار گیرد یا خیر. کشورهای توسعه‌یافته موفقیت خود را در بین‌المللی شدن آموزش عالی نه تنها به اعتبار آموزش خود نسبت می‌دهند، بلکه معتقدند که نقش انگلیسی به عنوان یک زبان بین‌المللی بسیار مهم است. از این رو زبان انگلیسی مزیت آنها در جذب دانشجویان خارجی محسوب می‌شود. متأسفانه یکی از چالش‌های پیش روی کشور ایران این است که مسئولان از تأکید بر این مزیت بین‌المللی تا آنجا که این زبان برای مردم بسیار ناآشنا است، بی‌اطلاع می‌مانند. بنابراین اعتباربخشی آموزش عالی در کنار توجه به اهمیت زبان انگلیسی می‌تواند عاملی برای موفقیت دانشگاه‌های برتر برای بین‌المللی شدن تلقی شود (نایدو، ۲۰۱۸).

- سیاست‌های ارتباط و همکاری با سایر کشورها

بین المللی شدن مستلزم افزایش همکاری های منطقه ای و بین المللی با سیاست ها و راهبردهای کارآمد همراه با معیارهای اخلاقی است. دولت ها با افزایش تمرکز بر همکاری و تبادل دانش بین ملت ها، با ایجاد سیاست های افزایش پذیرش دانشجویان خارجی و ارتباط علمی، بین المللی شدن آموزش عالی را از طریق همکاری با سایر کشورها تقویت کنند. ایجاد ارتباطات و همکاری های علمی در کشورهای در حال توسعه می تواند فرصتی برای ارتباط با متخصصان و کارشناسان خارجی و شرکت در کنفرانس های بین المللی باشد. همچنین ایجاد شعب در خارج از این کشورها می تواند ارتباطات و همکاری های علمی را توسعه دهد. همکاری های توسعه بین المللی باید در دانشگاه های کشورهای در حال توسعه انجام شود. این نیازمند صبر، انعطاف و فعالیت های همکاری و برنامه های آموزشی برای تولید علم در سراسر جهان است. برای توسعه آموزش عالی، دولت ها به عنوان نمایندگی مؤسسات آموزش عالی خود، باید منابع تبلیغاتی و مذاکرات جهانی را برای بین المللی کردن آموزش عالی از جمله تأیید اعتبار مجوز شعب خارج از کشور برای پذیرش دانشجویان خارجی ترکیب کنند. از آنجایی که مؤسسات آموزش عالی در کشورهای در حال توسعه قادر به انجام این فعالیت ها نیستند، دولت باید برای دستیابی به توافق با سایر کشورها مذاکره کند (نایدو، ۲۰۱۸).

- تضمین کیفیت

مسائل مربوط به تضمین کیفیت در آموزش عالی بسیار مهم است. مؤسسات آموزش عالی در ایجاد همکاری علمی بسیار گزینشی هستند و کیفیت آموزش ارائه شده توسط مؤسسات آموزش عالی یکی از معیارهای رایج در انتخاب همکاری دانشگاهی است. همه نظام های اجتماعی برای حفظ بقا و رقابت خود در واژه های متحول امروزی مجبور به ارتقای کیفیت هستند، زیرا کیفیت با توجه به نیاز جامعه و مخاطبان تعریف می شود و این نیازها و خواسته ها دائماً در حال تغییر هستند، بنابراین لازم است همه نظام ها بهبود کیفیت آنها به منظور مطابقت با آنها (دی ویت، ۲۰۱۹). در میان این سیستم ها، آموزش عالی از جایگاه ویژه ای برخوردار است، زیرا مخاطبین متعددی از محصولات این سیستم بهره مند می شوند. این امر بیانگر آن است که این سیستم با تقاضاهای زیادی مواجه است و ارتقاء و تضمین کیفیت این سیستم بسیار حائز اهمیت است. ضرورت ارتقای کیفیت، شکافی بین فعالیت های آموزشی و علمی در بین دانشگاه های کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته ایجاد می کند. از آنجایی که دانشگاه در بازارهای رقابتی و شفاف برای نوآوری و انتقال دانش فعالیت می کند، اگر استانداردهای کیفی آن تضمین نشود، مشتریان بالقوه خود را از دست خواهد داد (آتشک و همکاران، ۱۳۹۲).

این فرآیند دانشگاه های پرتعداد در سراسر جهان را وادار می کند تا منابع خود را برای دستیابی به مزیت رقابتی برای دستیابی یا بهبود کیفیت مورد نیاز خود و حتی ترکیب با سایر مؤسسات تکمیلی برای دستیابی به این هدف متمرکز کنند. کیفیت آموزش عالی با همکاری مؤثر بین دانشگاه ها از طریق تبادل دانشجو، محقق، استاد، اطلاعات و همچنین همکاری برای عضویت در پروژه تحقیقاتی بهبود می یابد و از مدل های ارزیابی برای آگاهی از نقاط قوت و ضعف برای جلب رضایت مشتریان دانشگاه استفاده می شود (تایت، ۲۰۲۱). بین المللی شدن آموزش عالی کیفیت را بهبود می بخشد مشروط بر اینکه تلاش برای درک زبان فرهنگ خارجی علاوه بر تأکید بر حفظ فرهنگ محلی و ملی باشد. از یک سو، توسعه اقتصاد مبتنی بر دانش و پیشرفت فناوری در کشورهای در حال توسعه، تأثیرات خود را بر بین المللی شدن آموزش عالی تشدید خواهد کرد (میتو و همکاران، ۲۰۲۰).

- تغییر سیاست های آموزشی

افزایش تعداد دانشجویان و گسترش آموزش عالی، برنامه درسی، روش ها و مکانیسم ارزشیابی را برای انطباق با ساختارهای بین المللی متنوع می کند. دانشجویان اروپایی هزینه های سنگینی را برای تحصیل پرداخت می کنند، اما همچنان علاقه مند به ورود به دانشگاه هستند، دانشگاه ها هر روز در حال گسترش هستند و تقاضای اجتماعی برای آموزش عالی کاهش نیافته است. این می تواند تجربه بزرگی برای آموزش عالی در کشورهای در حال توسعه باشد تا دوره ها و برنامه های آموزشی خود را تغییر دهند و آنها را بر اساس تقاضا، نیاز و تمایل واقعی دانشجویان متنوع کنند (نگوین و تران، ۲۰۱۸). دانشگاه های کشورهای توسعه یافته بیش از هر چیز در مقابل دانشجویان پاسخگو هستند. تغییر رویکرد اعضای هیأت علمی به فناوری های جدید به ویژه در مورد بین المللی شدن دانشگاه، نقش مهمی بر فعالیت ها و عملکرد دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ایفا می کند و به دانشگاه در برنامه ریزی محتوا، مدیریت و ساختار متناسب با تحولات زمانی کمک می کند (تایت، ۲۰۲۱).

- منابع مالی

این امری رایج و ضروری است که دانشگاه ها به دنبال منابع درآمدی جدید در بخش دولتی و خصوصی باشند. این منابع شامل تأمین مالی مؤسسات اجتماعی، بخش خصوصی، درآمدهای حاصل از تجاری سازی نتایج تحقیقات و درآمدهای حاصل از شهریه برای دانشجویان داخلی و بین المللی است. در واقع، انتظار می رود که درآمدهای حاصل از صادرات و واردات برنامه های آموزشی بسیار رقابتی باشد و حضور تامین کنندگان جدید ممکن است بر مؤسسات آموزش عالی دولتی و خصوصی غیرانتفاعی فعال در این زمینه تأثیر بگذارد (جاویدی و عالی، ۱۳۸۷).

نایت معتقد است که اگر بودجه و حمایت مالی به عنوان یک تغییر و چالش برای بین المللی کردن آموزش عالی شناخته نشود، یک موضوع مهم نادیده گرفته می شود. افزایش تقاضا برای فرصت های آموزش عالی، محدودیت های مهمی را برای دولت ها برای پاسخگویی به این نیاز عمومی ایجاد می کند. شاخص های جهانی نشان می دهند که نرخ سرمایه گذاری خصوصی برای بخش آموزش با سرعت بیشتری نسبت به بودجه عمومی در حال رشد است. این موضوع منجر به چندین روند مهم از جمله متنوع سازی، خصوصی سازی و تجاری سازی آموزش عالی شده است. گاهی تصور می شود که روابط بین الملل که فقط منافع کشورها را شامل می شود، برخی فراتر از این باور هستند، فکر می کنند روابط بین الملل باید منابع مالی را برای دانشگاه ها جذب کند. اما واقعیت این است که همکاری پویای علمی - بین المللی باید منافع همه ذینفعان را فراهم کند. در نهایت سرمایه گذاری در این زمینه باعث بهبود کیفیت منابع انسانی و زندگی مردم می شود. بنابراین در حالی که بین المللی شدن آموزش عالی باید ترویج شود، دولت باید اقدامات حفاظتی مانند: افزایش سرمایه گذاری، بهبود زیرساخت ها و امکانات آموزشی، بهبود کیفیت آموزش و ایجاد زیرساخت های رقابتی بهتر در داخل کشورها را ایجاد کند برای تحقق این اهداف، دولت ها باید بودجه مورد نیاز برای همکاری های بین المللی و ایجاد زیرساخت های مورد نیاز را افزایش دهند (ابراهیم آبادی و همکاران، ۱۳۹۹).

سیر تکاملی پدیده فرار مغزها

فرار مغزها یکی از مشکلات جدی کشورهای در حال توسعه و چالش رقابتی بازار آموزشی جهانی است. بودجه ناکافی مشکلاتی را برای همکاری جهانی ایجاد خواهد کرد. با افزایش فرار مغزها، سرمایه انسانی کاهش می یابد و از آنجایی که تأثیر سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی مثبت است، تأثیر منفی فرار مغزها بر سرمایه انسانی تأثیر منفی بر رشد اقتصادی این کشورها داشته و در نتیجه رشد اقتصادی کاهش یافته است. این نتیجه با ادبیات فرار مغزها مطابقت دارد. تأثیر مثبت سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی همه کشورها شناخته شده است (آتشک و همکاران، ۱۳۹۲).

امروزه سرمایه انسانی یکی از زمینه های توسعه همه جانبه است. کاهش سرمایه انسانی در مدت زمان کوتاه تأثیر مستقیم منفی بر یون تولید سرانه دارد و در میانه زمان و مدت طولانی تأثیر جدی بر توانایی کشور مبدأ در پذیرش فناوری ها و اختراعات جدید گذاشته است. عوامل جذب در کشورهای توسعه یافته و عوامل دفعه در کشورهای در حال توسعه باعث خروج کارشناسان از این کشورها شده است (سبحانی نژاد و محمودی، ۱۳۹۱).

رفتار نامناسب و شرایط یادگیری در کشورهای در حال توسعه یکی از دلایل اصلی فرار مغزها از کشورهای در حال توسعه محسوب می شود. موقعیت انفعالی این کشورها در رقابت با سایر کشورها به دلیل کیفیت پایین و منابع مالی محدود آموزش عالی است. از آنجایی که محیط کسب و کار یکی از دلایل فرار مغزها است، بهبود شرایط کاری و رفتاری، تلاش برای جذب استعدادها، توانایی ارائه عملکرد مناسب برای دانش آموزان و توجه دولت در رسیدگی به این معضل می تواند گام های بسیار مهمی در حل این معضل باشد (خادملو و همکاران، ۱۳۹۸).

رفتار و توان شغلی معلمان باید در نظام آموزش عالی ارتقاء یابد و شرایط کاری بهتر از جمله سیستم مدیریت منابع انسانی، ارتقاء سیستم و مدیریت و نظارت مناسب ایجاد شود تا نه تنها نیروی انسانی داخلی در کنار هم قرار گیرد بلکه جذب خارجی دانشجویان نیز شود. آنچه از همه مهمتر به نظر می رسد، غفلت از ماهیت علم، پژوهش، شایسته سالاری، عوامل اقتصادی، سیاسی و حقوقی، انحصارات دولتی، امید به آینده و عوامل دیگری است که به نظر می رسد هر یک در مدت طولانی اصلاح می شوند. بر اساس گزارش صندوق بین المللی پول، سالانه ۲۰۰ هزار ایرانی تحصیل کرده به خارج از کشور می روند. خاطرنشان می شود که ایران از نظر پدیده فرار مغزها در بین ۹۱ کشور در حال توسعه و توسعه نیافته رتبه اول را دارد (جعفری و بامینی، ۱۳۹۸).

نتیجه گیری

بین المللی شدن آموزش عالی می تواند در زمینه توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی موثر باشد، اما مستلزم تحقیق و برنامه ریزی است. در این راستا، هر کشور علاقه مند به آموزش عالی فراملی باید اقداماتی را برای تسهیل آن اعمال کند. از سوی دیگر، بیشتر مشکلات پیش روی جوامع، مشکلات بین المللی است. دانشگاه ها زمانی می توانند مشکل گشا باشند که تحصیلات آنها از کیفیت بالایی برخوردار باشد. بین المللی شدن آموزش عالی یکی از موثرترین سازوکارها برای ارتقای کیفیت است.

بین المللی شدن آموزش عالی مکانیزمی برای تغییر و اصلاح آن است. از این رو روابط بین الملل در آموزش عالی بین کشورها توسعه چشمگیری داشته است و این موضوع با توجه به فرآیندهای جاری ارتباطات و فناوری اطلاعات بیش از پیش آشکار است. علاوه بر این، کشورهای توسعه یافته با افزایش تعداد دانشجویان خارجی، آموزش عالی خود را تقویت می کنند و تبادلات و تعاملات متقابل را تقویت می کنند که منجر به توسعه اقتصادی شده است.

با این حال، بسیاری از منتقدان جهانی شدن آموزش عالی، بین المللی شدن ارتباطات علمی را تهدیدی بالقوه در شناخت و بقای فرهنگی یک کشور می دانند. یکسان سازی فرهنگی اغلب در کشورهای با پیشینه فرهنگی مانند ایران به بحران می انجامد. از نظر ترکیب چند فرهنگ، عوامل اجتماعی-فرهنگی، سیاست خارجی و شناخت کشورها در ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر هستند. در حالی که شناخت تفاوت های فرهنگی بین کشورها دلیل اصلی بین المللی شدن آموزش عالی است، مددکاران فرهنگی و اجتماعی تأثیر، حفاظت و ارتقای فرهنگ کشورهایی را که بین المللی شدن را می پذیرند، راهی برای مقابله با همگن سازی فرهنگی می دانند.

برای استفاده بیشتر از پیامدهای بین المللی شدن، پیشنهادات زیر ارائه می شود:

- توجه به بین المللی شدن دانشگاه ها بر اساس اولویت های فرهنگی و اقتصادی کشورها و برنامه ریزی راهبردی برای بین المللی شدن دانشگاه ها.

- مشارکت اساتید و کارکنان در فعالیتهای بین المللی برای توسعه اعضای هیئت علمی، حمایت از مأموریت های بین المللی و تعطیلات

- حمایت از برنامه های تبادل دانشجوی، مطالعه زبان خارجی و برنامه درسی بین المللی

- تامین و تقاضای دوره های دانشگاهی در سطح منطقه ای و جهانی، ضرورت شناخت بعد بین المللی برای بیان رسالت و رهنمودهای دانشگاه ها است.

- ایجاد انجمن های علمی بین المللی، رصد فعالیت های بین المللی و بین فرهنگی دانشگاه ها، ایجاد ارتباط با گروه های فرهنگی و نژادی سایر کشورها.

- شناسایی و تلاش برای رفع موانع احتمالی بین المللی شدن در کشورهای در حال توسعه، موانعی مانند: فقدان اراده سیاسی واقعی، موانع قانونی، آموزش متمرکز، ساختارهای اداری و غیرقابل انعطاف دانشگاهی، تاکید فراوان بر روش های سنتی تدریس، منابع مالی ناکافی، نامناسب بودن امکانات، عدم توانایی در استفاده از زبان های شناخته شده بین المللی، ضعف مدیریت، کمبود نیروی ماهر و متخصص، استقرار سیستم نظارت بر کیفیت فعالیت های مرتبط با بین المللی شدن در سطوح دانشگاهی، دانشکده ها و گروه ها و در نهایت ارزیابی کامل و جامع فعالیت ها و فرآیندهای دانشگاهی برای ترسیم چشم انداز مدیریت استراتژیک جامع.

منابع

ابراهیم آبادی، ح.، و کلاهی، م.، و صالحی، ع. (۱۳۹۹). تحلیل آماری تأثیر جهانی شدن بر آموزش عالی در ایران. مطالعات بین رشته ای دانش راهبردی، ۱۰(۳۸)، ۹۷-۱۱۸. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۵۱۱۸۱۵>

آتشک، م.، و نوروززاده، ر.، و قهرمانی، م.، و ابوالقاسمی، م.، و فراستخواه، م. (۱۳۹۲). واکاوی پیامدها و سازوکارهای جهانی شدن برنامه های درسی آموزش عالی. پژوهش در برنامه ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی-برنامه ریزی درسی)، ۱۰(۱۱) (پیاپی ۳۸)، ۳۷-۴۵. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۱۹۸۱۳۷>

جاویدی کلاته جعفرآبادی، ط.، و عالی، م. (۱۳۸۷). جهانی شدن، آموزش عالی و تحقیقات بنیادی. راهبرد فرهنگ، ۱(۲)، ۸۵-۱۰۲. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۱۰۲۱۲۷>

جعفری، س.، و یامینی، ن. (۱۳۹۹). رابطه جهانی شدن علمی آموزش عالی با دستاوردهای تحصیلی دانشجویان دانشگاه سمنان. نوآوری و ارزش آفرینی، ۹(۱۷)، ۱۲۹-۱۴۷. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۵۵۸۳۹۷>

خادمولو، م.، و تقوایی یزدی، م.، و فلاح، و. (۱۳۹۸). ارائه مدل هولوگرافیک آموزش عالی با رویکرد جهانی شدن در دانشگاه های آزاد اسلامی استان مازندران: پارادایم کیفی. سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت، ۳(۲)، ۱۵۱-۱۶۲.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۵۷۳۹۴۷>

سبحانی نژاد، م.، و محمودی، م. (۱۳۹۱). بررسی کیفی چگونگی انطباق اهداف آموزش عالی با مقتضیات بعد اقتصادی جهانی شدن (از دید اعضای هیات علمی دانشگاه های شهر تهران). مدیریت در دانشگاه اسلامی، ۱۱(۱)، ۳۵-۶۵.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۲۱۲۲۰۱>

- Babenko, V., Perevozova, I., Mandych, O., Kvyatko, T., Maliy, O., & Mykolenko, I. (۲۰۱۹). World informatization in conditions of international globalization: Factors of influence.
- Bedenlier, S., Kondakci, Y., & Zawacki-Richter, O. (۲۰۱۸). Two decades of research into the internationalization of higher education: Major themes in the Journal of Studies in International Education (۱۹۹۷-۲۰۱۶). *Journal of Studies in International Education*, 22(۲), ۱۰۸-۱۳۵.
- Crăciun, D. (۲۰۱۸). National policies for higher education internationalization: A global comparative perspective. In *European higher education area: The impact of past and future policies* (pp. ۹۵-۱۰۶). Springer, Cham.
- De Wit, H. (۲۰۱۹). Evolving concepts, trends, and challenges in the internationalization of higher education in the world. *Вопросы образования*, (۲ (eng)), ۸-۳۴.
- Holstein, J., Starkey, K., & Wright, M. (۲۰۱۸). Strategy and narrative in higher education. *Strategic Organization*, 16(۱), ۶۱-۹۱.
- Miotto, G., Del-Castillo-Feito, C., & Blanco-González, A. (۲۰۲۰). Reputation and legitimacy: Key factors for Higher Education Institutions' sustained competitive advantage. *Journal of Business Research*, 112, ۳۴۲-۳۵۳.
- Misseyanni, A., Papadopoulou, P., Marouli, C., & Lytras, M. D. (Eds.). (۲۰۱۸). *Active learning strategies in higher education*. Emerald Publishing Limited.
- Mukhamedov, G. I., Khodjamkulov, U. N., & Shofkorov, A. M. (۲۰۲۰). PEDAGOGICAL EDUCATION CLUSTER: CONTENT AND FORM. *Theoretical & Applied Science*, (۱), ۲۵۰-۲۵۷.
- Naidoo, R. (۲۰۱۸). The competition fetish in higher education: Shamans, mind snares and consequences. *European Educational Research Journal*, 17(۵), ۶۰۵-۶۲۰.
- Nguyen, N., & Tran, L. T. (۲۰۱۸). Looking inward or outward? Vietnam higher education at the superhighway of globalization: Culture, values and changes. *Journal of Asian Public Policy*, 11(۱), ۲۸-۴۵.
- Proctor, D., & Rumbley, L. E. (۲۰۱۸). *The Future Agenda for Internationalization in Higher Education*. New York:: Routledge.
- Rosyidah, N., & Rosyidi, U. (۲۰۲۰). Internationalization in Higher Education: University's Effective Promotion Strategies in Building International Trust. *European Journal of Educational Research*, 9(۱), ۳۵۱-۳۶۱.
- Sharipov, F. (۲۰۲۰). Internationalization of higher education: definition and description. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 2020(۱), ۱۲۷-۱۳۸.
- Tight, M. (۲۰۲۱). Globalization and internationalization as frameworks for higher education research. *Research Papers in Education*, 36(۱), ۵۲-۷۴.
- Zumeta, W., Breneman, D. W., Callan, P. M., & Finney, J. E. (۲۰۲۱). *Financing American higher education in the era of globalization*. Harvard Education Press.

چهارمین همایش ملی مدیریت دانش و کسب و کارهای الکترونیکی

با رویکرد اقتصاد مقاومتی

۲۹ و ۳۰ اردیبهشت ماه ۱۴۰۱. مؤسسه آموزش عالی فردوس

4rd National Conference on Knowledge Management & e-Business with a Resistive Economics Approach

19,20MAY.2022 Ferdows Institute Of Higher Education